Облікова картка ДіР

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0226U002066

Державний реєстраційний номер: 0121U000046

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 06-02-2026

II. Етап виконання ДіР

Номер етапу: 1

Назва етапу: Монографія "Історія української мови. Словотвір. Частина 1", колективна праця "Словник української мови другої половини XVII - XVII ст. Проспект"

Початок етапу: 01.2021

Закінчення етапу: 12.2025

Вид звітного документа: Остаточний звіт

III. Відомості про виконавця ДіР

Повне найменування юридичної особи (або ПІБ фізичної особи): Інститут української мови Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 21569266

Місцезнаходження: вул. Грушевського, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Розмір організації:

Телефон: 380442791885

IV. Відомості про співвиконавців ДіР

V. Відомості про замовника ДіР

Повне найменування юридичної особи (або ПІБ фізичної особи): Національна академія наук України

Код за ЄДРПОУ: 00019270

Місцезнаходження: вул. Володимирська, Київ, 01601, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR:

Розмір організації:

Телефон: 380442343243

VI. Джерела, напрями та обсяги фінансування ДіР

Підстава для проведення ДіР: 34 - Договір (замовлення) з міністерством, іншим центральним органом виконавчої влади, академією наук (головним розпорядником бюджетних коштів на проведення ДіР)

Напрям фінансування: 2.1 - Фундаментальні дослідження

Джерела фінансування

7713 - Кошти загального фонду державного бюджету

Код програмної класифікації видатків і кредитування (КПКВК): 6541030

Фактичний обсяг фінансування (тис. грн.): 4634.737

VII. Відомості про ДіР

Назва роботи українською:

Історія української мови: деривація, лексикографія

Назва роботи англійською:

History of the Ukrainian language: deriration, lexicography

Реферат українською:

Об'єкт дослідження – деривaційна система української мови, що охоплює повнозначні частини мови – іменник, займенник і прислівник – у їхньому історичному розвитку, структурно-семантичній організації та системних взаємозв'язках; лексична система української мови XVII–XVIII ст. та способи її лексикографічного опису. Основна мета виконаного дослідження – виявити закономірності розвитку деривaційної системи української мови, простежити еволюцію словотвірних процесів від праслов'янського періоду до сучасності, а також розробити концепцію та методологію укладання «Словника української мови другої половини XVII–XVIII ст.», укласти вичерпний список джерел словника. Методи дослідження: описовий та порівняльно-історичний методи, методи етимологічного та компонентного аналізу мовного матеріалу, історико-типологічний та історико-системний методи, метод лексикографічного опрацювання лексики староукраїнської мови II пол. XVII–XVIII ст. У межах планової теми здійснено комплексний історико-дериватологічний аналіз іменників, займенників і прислівників української мови та встановлено закономірності розвитку їхніх словотвірних систем від праслов'янської доби до сучасної української літературної мови. Визначено основні словотвірні типи, характерні для кожної з названих частин мови, окреслено арсенал деривaційних засобів, їхню функціонально-хронологічну диференціацію та дистрибуцію. Простежено динаміку формантів, словотвірних моделей і лексико-словотвірних типів, з'ясовано чинники виникнення, трансформації й занепаду словотвірних моделей.

Реферат англійською:

The object of research is the derivational system of the Ukrainian language, which includes the full-meaning parts of speech – noun, pronoun and adverb – in their historical development, structural and semantic organization and systemic relationships; the lexical system of the Ukrainian language of the 17th–18th centuries and methods of its lexicographic description. The main goal of the research is to identify the patterns of development of the derivational system of the Ukrainian language, to trace the evolution of word-formation processes from the Proto-Slavic period to the present day, as well as to develop the concept and methodology for compiling the "Dictionary of the Ukrainian Language of the Second Half of the 17th–18th Centuries", to compile an exhaustive list of sources for the dictionary. Research methods: descriptive and comparative-historical methods, methods of etymological and component analysis of language material, historical-typological and historical-system methods, method of lexicographic study of the vocabulary of the Old Ukrainian language of the 2nd half of the 17th–18th centuries. Within the framework of the planned topic, a comprehensive historical and derivatological analysis of nouns, pronouns and adverbs of the Ukrainian language was carried out and the regularities of the development of their word-formation systems from the Proto-Slavic period to the modern Ukrainian literary language were established. The main word-formation types specific to each of these parts of speech are identified, the arsenal of derivational means, their functional and chronological differentiation and distribution are outlined. The dynamics of formants, word-formation models and lexical-word-formation types is traced, the factors of emergence, transformation and decline of word-formation models are clarified.

Індекс УДК: 81(091); 81(092), 811.161.2.282

Коди тематичних рубрик: 16.01.09

Керівники роботи

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:Коца Руслана Олександрівна

Науковий ступінь: к. філол. н.

Вчене звання:

Ідентифікатор ORCID ID:

Додаткова інформація:

VIII. Наукова (науково-технічна) продукція (НТП)

Назва НТП українською: Звіт про науково-дослідну роботу Історія української мови: деривація, лексикографія (остаточний)

Назва НТП англійською: Report on scientific research History of the Ukrainian language: derivation, lexicography

НТП, яку передбачалося створити: Створено

Причини, через які НТП не було створено:

Отримані результати: Інше (Рукописи монографій, цикл статей з актуальних проблем історичної лексикології та лексикографії.)

Галузь застосування: Мовознавство

Реєстраційний номер картки технології:

Опис НТП: Основним здобутком виконання планової теми є дослідження деривaційної системи повнозначних частин української мови в діахронії, розроблення нових підходів до аналізу її еволюції, а також випрацювання концепції та методології укладання «Словника української мови другої половини XVII – XVIII ст.», які схарактеризовано в рукописах монографій: «Нариси з історії українського словотворення (нульсуфіксація іменників)», «Словник української мови другої половини XVII – XVIII ст. Проспект», розділі «Займенник» до монографії «Історія української мови. Словотвір. Частина І», у монографіях «Нариси з історії українського словотворення (іменники pluralia tantum)» П. І. Білоусенка (Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2021. – 236 с.; співавтори – Л. П. Бойко, А. І. Тернова), «Динаміка лексико-словотвірних типів складних прикметників в українській мові» Р. О. Коци (Ужгород: ФОП Сабов А.М., 2021. – 593 с.), посібнику «Історичний словотвір української мови. Іменник. Прислівник» П. І. Білоусенка (Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2021. – 110 с.) та циклі статей з актуальних проблем історичної лексикології та лексикографії. Результати лексикографічних досліджень співробітників відділу представлено в започаткованому Інститутом української мови НАН України науковому журналі «Українська лінгвістична медієвістика» (вип. 1–5), а також на організованих групою історії української мови відділу історії української мови та ономастики 4 засіданнях наукового семінару «Українська лінгвістична медієвістика». Виконане на матеріалі значного хронологічного й жанрово-стильового діапазону планове дослідження лексико-словотвірних типів повнозначних частин мови ґрунтувалося на комплексному підході до вивчення деривaційної системи української мови, що вможливило виявити взаємозв'язки між її окремими ланками, з'ясувати особливості її динаміки, визначати екстралінгвальні та інтралінгвальні чинники її розвитку, а також пояснити причини еволюції як окремих словотвірних моделей, так і словотвірної системи в цілому.

Соціально-економічна спрямованість НТП: Інше (Теоретичні узагальнення виконаного дослідження, слугуватимуть методологічним і фактологічним підґрунтям для подальшого розвитку досліджень з історичної лінгвістики, діахронної дериватології, джерелознавства, лексикографії і можуть бути використані в навчальному процесі вищої та загальної освіти в Україні.)

Вплив НТП на довкілля:

Впровадження НТП: Не впроваджено

Практична реалізація НТП

Початок етапу:

Закінчення етапу:

Споживачі продукції:

Перспективні ринки:

Характер співробітництва з інвестором

Потрібний обсяг інвестицій, тис. грн.:

Права, що надаються інвестору після завершення роботи:

Наявність бізнес-плану:

Техніко-економічне обгрунтування:

Потенціальний обсяг продажу, тис. грн.:

Очікуваний термін окупності (років):

Додаткова інформація:

IX. Бібліографічний опис

Білоусенко П. І., Бойко Л. П., Тернова А. І. Нариси з історії українського словотворення (іменники pluralia tantum). Запоріжжя; Київ : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2021. 236 с.

Білоусенко П. І. Історичний словотвір української мови. Іменник. Прислівник: посібник. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД. 2021.

Науковий доробок В.В. Німчука і формування сучасних історико-лінгвістичних знань: колективна монографія за матеріалами конференції / за ред. Р.О. Коци, Н.В. Пуряєвої. - Ужгород: ФОП Сабов А. М., 2025. - 291 с.

Пуряєва Н. В., Коца Р. О., Бабенчук Б. В. Студії з історичної лінгвістики в Інституті української мови НАН України. Українська мова. 2022. № 1. С. 52-64. URL: http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001335097

Бабенчук Б. В., Пуряєва Н. В. Міжнародна наукова конференція "Історія української мови: від тексту до словника. До 90-річчя від дня народження члена-кореспондента НАН України Василя Васильовича Німчука". Українська мова. 2024. № 1. С. 125-130. URL: http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001467922

Бабенчук Б. В. Лексикографічний потенціал українсько-молдавських грамот для формування корпусу історичного словника // Українська лінгвістична медієвістика. 2024, вип. 1.

Бабенчук Б. В. Василь Васильович Німчук – незгасний світоч української мовознавчої науки // Українська лінгвістична медієвістика. 2024, вип. 1.

Білоусенко П. І. Формування лексико-словотвірних типів нульсуфіксальних дериватів в історії української мови (номени живої природи) // Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2021, № 6.

Білоусенко П. І., Бойко Л. П., Тернова А. І. Формування лексико-словотвірних типів іменників pluralia tantum із суфіксом -ці // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2021, Том 32 (71). № 3. Ч. 1.

Білоусенко П. І., Бойко Л. П., Тернова А. І. Історія формування іменників pluralia tantum із суфіксом -ки // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки 2021, № 1.

Білоусенко П. І. Формування словотвірної структури іменників pluralia tantum зі значенням обрядових дій // Мова. Література. Фольклор. 2021, № 2.

Білоусенко П. І. Вербич Святослав Олексійович // Енциклопедія Сучасної України. 2023.

Дем'янюк М. П. До питання дослідження історії префіксального дієслівного словотворення // Актуальні питання розвитку філологічних наук у XXI столітті: Збірник міжнародної науково-практичної конференції. 2021.

Дем’янюк М. П. Специфіка використання лексиконів та інших лексикографічних праць другої половини XVII–XVIII ст. як джерел до словника української мови відповідного періоду // Українська лінгвістична медієвістика 2024, вип. 1.

Дем'янюк М. П. Лексика на означення явищ природи в приватному діаріуші Якова Марковича // Науковий доробок В.В. Німчука і формування сучасних історико-лінгвістичних знань. Ужгород: ФОП Сабов А.М. 2025

Дем’янюк М. П. Фонетичні риси української мови у перекладному латинсько-слов’янському словнику XVIII ст. // Чорноморські наукові студії: Збірник міжнародної науково-практичної конференції. 2025

Коца Р. О. Розвиток книжкової традиції на Закарпатті // Українська мова. 2021, № 4.

Коца Р. О. Пам’яті Петра Івановича Білоусенка (28.07.1948 – 25.02.2023) // Українська мова. 2023, № 2.

Коца Р. О. Заперечні займенники для позначення повної відсутності предмета чи особи в історії української мови // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія. 2023, вип. 2.

Коца Р. О. Про деякі лексичні особливості закарпатської грамоти 1404 року // Українська лінгвістична медієвістика. 2024, вип. 1.

Коца Р. О. Історія форми займенника першої особи множини в слов’янських мовах // Українська мова. 2025, № 1.

Коца Р. О. Українська історична дериватологія в контексті славістики: проблеми й перспективи // Українська мова. 2025, № 2.

Коца Р. О. Рефлекси праслов’янських вказівних займенників *onъ та *ovъ в українській мові // Науковий доробок В.В. Німчука і формування сучасних історико-лінгвістичних знань. Ужгород: ФОП Сабов А.М., 2025.

Москаленко Л. А. Пам’ятки ділової писемності козацької доби – потужне джерело української лексикографії // Українська лінгвістична медієвістика. 2024, вип. 1

Москаленко Л. А. Матеріали до «Словника української мови II пол. XVII – XVIII ст.» // Українська лінгвістична медієвістика. 2024, вип. 1.

Пуряєва Н. В. Літургійний текст як жанрова форма комунікації із трансцендентним // Мовознавча комісія НТШ. З історії людей та ідей. Львів 2023.

Пуряєва Н. В. Словник української мови другої пол. XVII–XVIII ст.: новий проєкт у контексті української історико-лексикографічної традиції // Українська лінгвістична медієвістика. 2024, вип. 1

Пуряєва Н. В. Проблеми мови Церкви в науковому доробку проф. В. В. Німчука // Науковий доробок В.В. Німчука і формування сучасних історико-лінгвістичних знань. Ужгород: ФОП Сабов А.М. 2025

Пуряєва Н. В. Церковнослов’янська мова – богослужбова мова українського християнства // Рубен Толмачов. Літургія Йоана Золотоустого церковнослов’янською мовою української редакції для однорідного хору. 2025.

Сивокозова Т. В. Мова Решетилівського учительного Євангелія 1670 року як об’єкт історико-лексикографічного опису // Українська лінгвістична медієвістика. 2024, вип. 1.

Сивокозова Т. В. Функції прийменників у реалізації атрибутивної семантики в пам’ятках української мови XVII–XVIII ст. // Науковий доробок В.В. Німчука і формування сучасних історико-лінгвістичних знань. Ужгород: ФОП Сабов А.М. 2025.

Білоусенко П. І. Вагоме лінгвотекстологічне дослідження [Рецензія на видання: Радивиловський Антоній. Барокові проповіді XVII століття /вид. підгот. Оксана Ніка, Юлія Олешко. – Київ: Освіта України, 2019.] // Мовні і концептуальні картини світу. 2021, вип. 68.

X. Заключні відомості

Керівник юридичної особи

Гриценко Павло Юхимович
д. філол. н., професор, 10.02.01

Перелік осіб-виконавців

Коца Руслана Олександрівна
(к. філол. н., 10.02.01)

Відповідальний за підготовку облікових документів

Петрова Оксана Іванівна

Телефон

0442791885

Реєстратор

Юрченко Тетяна Анатоліївна

Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності



Юрченко Тетяна Анатоліївна